

**Schemele de raspundere extinsa a
producatorului si influenta lor asupra inovarii
in Regiunea Transdanubiana**

REZUMAT

PROIECT MOVECO

**Mobilizarea invatarii institutionale pentru mai buna
exploatare a cercetarii si inovarii in economia circulara**

**Livrabil: D.3.1.3
Data: Decembrie 2017
Pregatit de Antonia Bozic Cerar**

Acest raport este o publicatie in cadrul proiectului MOVECO

"Deseul tau este comoara mea" - Acesta este motto-ul proiectului co-finantat de UE MOVECO. Saisprezece parteneri din zece tari dunarene promoveaza cooperarea transnationala pentru a accelera tranzitia spre economia circulara. Ca parte a programului transnational al Dunarii, MOVECO este un proiect Interreg, cofinantat de Fondul european de dezvoltare regionala (FEDER) si Instrumentul de asistenta pentru preaderare (IPA). Parteneriatul MOVECO cuprinde reprezentanti ai agentilor guvernamentale, organizatiilor de sprijinire a afacerilor, facilitati de cercetare si dezvoltare si organizatii ale societatii civile - toate angajate sa faciliteze tranzitia catre economia circulara din regiunea Dunarii. Bogata diversitate din regiunea Dunarii creeaza o legatura vitala intre Europa de Est si Europa de Vest. Cooperarea strânsa si eforturile concertate din cadrul MOVECO promoveaza cresterea economica, conservarea mediului si implicarea sociala in diferite moduri.

Confirmare: Acest raport a fost intocmit pe baza rapoartelor nationale elaborate de partenerii proiectului MOVECO: Camera de Comert si Industrie a Sloveniei, Camera de Comert si Industrie Bistrita-Nasaud, Universitatea de Stiinte Agricole din Slovacia, Ministerul Mediului si Amenajarii Teritoriului al Republicii Slovenia, Tera Tehnopolis Ltd. Croatia, Camera de Comert si Industrie a Bulgariei, Agentia de Afaceri din Slovacia, Europa Consortium Regional Development Non-profit Ltd., Business Upper Austria, Cluster of Environmental Technology Bavaria, Bavarian Research Alliance GmbH si Institutul Mihajlo Pupin Serbia.

Disclaimer: Informatiile si punctele de vedere prezentate in aceasta publicatie sunt cele ale partenerilor de proiect ai proiectului MOVECO si nu reflecta neaparat opinia oficiala a Uniunii Europene/Programul Transnational Dunarea. Nici Uniunea Europeana/institutiile si organisme ce activeaza in cadrul Programului Transnational Dunarea, ca de altfel nici o persoana care actioneaza in numele lor nu pot fi trase la raspundere pentru utilizarea informatiilor continute in acest document.

Rezumat

Nu exista nicio indoiala ca legislatia UE existenta a impus o crestere a ratelor de colectare si reciclare a fluxurilor de deseuri comune, predominant consumatorii producand fluxuri de deseuri, precum deseuri de ambalaje, echipamente electrice si electronice, baterii si acumulatori. In ciuda imbunatatirii managementului si a implementarii cu succes a legislatiei privind gestionarea deeurilor, aceasta nu corespunde dezvoltarii de noi produse, care difera ca si format, material sau combinatii de materiale si formate, ce sunt din ce in ce mai dificil de dezasamblat, reutilizat si reciclat, datorita design-ului.

Responsabilitatea extinsa a producatorului (EPR), strategie de sustinere a proiectarii pentru o mai buna gestionare a fluxurilor de deseuri post-consum, nu indeplineste acest obiectiv, fara stimulente pentru sprijinirea unei proiectari mai bune, in vederea unui management optimizat al resurselor, in conformitate cu noul pachet legislativ in prezent in discutie la nivelul UE.

Dupa mai bine de douazeci de ani, responsabilitatea extinsa a producatorului a intrat din nou sub controlul Comisiei Europene, ca o oportunitate si o masura de sprijinire a unui design mai bun, a inovarii si a eco-inovarii. Aceasta ar trebui sa sprijine tranzitia catre o economie mai durabila, in care resursele materiale sunt pastrate in economie cât mai mult timp posibil, printr-o longevitate si durabilitate mai mare a produselor, reutilizarea si reciclarea materialelor si componentelor, eliminandu-se treptat inlaturarea lor prin depozitare sau prin incinerare.

Noul proiect de pachet legislativ, discutat in prezent in institutiile UE, care sprijina tranzitia catre un mod mai circular de productie si de consum, ofera câteva reguli fundamentale ce abordeaza unele probleme comune identificate in mai multe studii privind responsabilitatea extinsa a producatorului si neajunsurile acestei abordari.

O observatie generala a sistemelor EPR existente in regiunea Dunarii este ca sistemul pare sa fie mai putin complicat si mai direct pentru echipamentele electrice si electronice, in timp ce abordarea sistemelor EPR pentru ambalaje este mai diversificata. Eco-designul echipamentelor electronice si electrice este sustinut de directiva privind proiectarea ecologica, ce impune anumite masuri si cerinte tehnice de eco-proiectare prin documentele de implementare. Directiva privind echipamentele electrice si electronice (WEEE) si Directiva privind restrictiile referitoare la substantele periculoase (RoHS) au fost revizuite si actualizate recent, punând in aplicare mai multe abordari unificate ce asigura o mai mare coerenta si previzibilitate a functionarii sistemelor in fiecare stat membru.

Directiva privind ambalajele, pe de alta parte, este destul de veche (1994) si pare sa nu fi tinut pasul cu evolutia pietei de ambalare si cu dezvoltarea rapida a noilor materiale si a noilor solutii de ambalare. UE a anuntat ca va prezenta o strategie referitoare la materialele plastice, pentru a aborda astfel unele dintre principalele probleme de mediu legate de materialele plastice si de ambalajele din plastic, pâna la sfârșitul acestui an.

Sistemele EPR evolueaza astfel încât sa includa puncte separate de inregistrare si coordonare, spre exemplu sisteme de compensare pentru a coordona si gestiona fluxul de materiale si bani prin intermediul organizatiilor colective de raspundere extinsa a producatorului concurente, care se ocupa si de asigurarea conformarii companiilor la prevederile legale.

Este surprinzător faptul că, în epoca internetului, poate fi foarte dificil să se obțină informații adecvate cu privire la funcționarea schemelor individuale naționale. Există câteva exemple de bune practici în cadrul Regiunii Dunării în această privință, cu schema Eko-kom pentru ambalaje și deseuri de ambalaje din Republica Cehă, ceea ce reprezintă o excepție de la regulă și oferă cea mai mare transparență în ceea ce privește cerințele pe care producătorii trebuie să le îndeplinească și despre cum funcționează sistemul. În Ungaria, sistemul a fost revizuit și este foarte dificil ca întreprinderile mici și mijlocii (IMM) din alte țări care doresc să patrundă pe această piață să obțină informații în limba engleză, să se informeze cu privire la obligațiile lor și la costurile potențiale pentru îndeplinirea acestor obligații. Fără partenerul nostru de proiect din Ungaria ar fi fost mai dificil să obținem informații. Aceasta implică faptul că IMM-urile care doresc să intre pe piața din Ungaria vor avea nevoie de parteneri buni în această țară care să-i informeze despre obligațiile lor și să-i ajute să se conformeze acestora. Aceasta este o observație, mai mult sau mai puțin valabilă și în alte țări din regiunea Dunării. Organizațiile de sprijinire a afacerilor pot oferi îndrumări valoroase privind legislația IMM-urilor, un bun exemplu fiind informațiile privind cerințele legislative oferite pe site-ul web al Camerei de Comerț austriece.

Chiar și în cazul în care informațiile sunt furnizate în limba engleză, cel mai sigur pentru IMM-uri este să colaboreze cu o organizație de responsabilitate extinsă a producătorului autorizată de către stat pentru a se asigura că toate cerințele administrative sunt îndeplinite; de exemplu, în Croația unde sistemul responsabilității extinse a producătorului (EPR) funcționează prin intermediul fondului de mediu. Deși multe informații sunt furnizate în limba engleză pe site-ul web al Fondului, unele dintre cele mai practice detalii lipsesc. Două entități (organizații) care, datorită legislației, nu pot obține legal statutul de organizații de responsabilitate a producătorilor (PRO) oferă servicii pentru a asigura respectarea legislației de către IMM-uri.

Sistemele care diferă de la o țară la alta, pot fi cu siguranță percepute ca un obstacol pentru IMM-urile care doresc să-și extindă afacerea în regiune. Cerințele administrative copleșitoare pot să eclipseze orice stimulente pentru trecerea la eco-design sau pentru design în economia circulară.

Conform unei publicații recente, elaborată de Agenția Europeană de Mediu, intitulată Monitorizarea progresului către o economie circulară, nu există în prezent o modalitate recunoscută de măsurare a eficienței UE, a unei țări sau chiar a unei companii în tranziția către o economie circulară și nici nu există instrumente de monitorizare globală pentru susținerea unui astfel de proces.

În această trecere în revistă am analizat indicatorii utilizați în EU Environmental Implementation Review Package, cum ar fi consumul intern de materiale (DMC), productivitatea resurselor, generarea deșeurilor și gestionarea deșeurilor.

În ceea ce privește inovarea, ne raportăm la graficul pentru inovare și de inovare ecologică, prezentat mai jos.

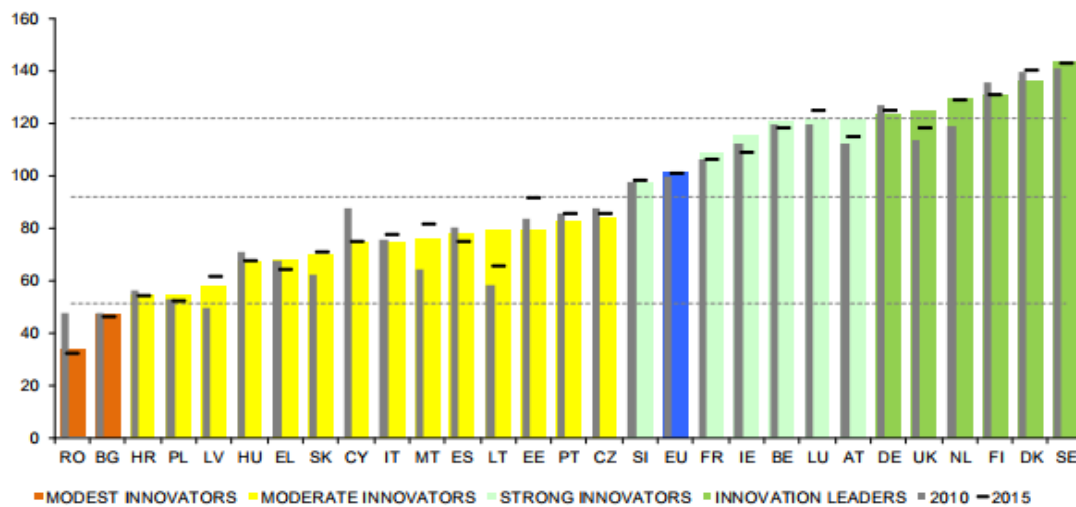

Fig: Performantele in inovare ale statelor membre EU

Graficul inovarii, realizat in 2017, a plasat Germania printre liderii in inovare, Austria si Slovenia printre inovatorii puternici, Republica Ceha fiind un inovator moderat, urmata de Slovacia, Ungaria, Serbia si Croatia, in timp ce Bulgaria si România sunt inovatori modesti.

Din pacate, nu toti indicii erau disponibili pentru toate tarile cuprinse in acest raport sau nu au fost actualizati cu cele mai recente date pentru toate tarile din Programul Transnational Dunarea .

In timpul anchetei noastre, indicele de eco-inovare s-a dovedit a fi o oglinda buna a modului in care eco-design-ul si eco-inovarea sunt percepute in fiecare tara. Acolo unde indicele pentru eco-inovare este mai mare, acest lucru se coreleaza cu tarile in care stakeholderii

recunosc eco-inovarea ca fiind mai mult decat o oportunitate si ca un avantaj economic.

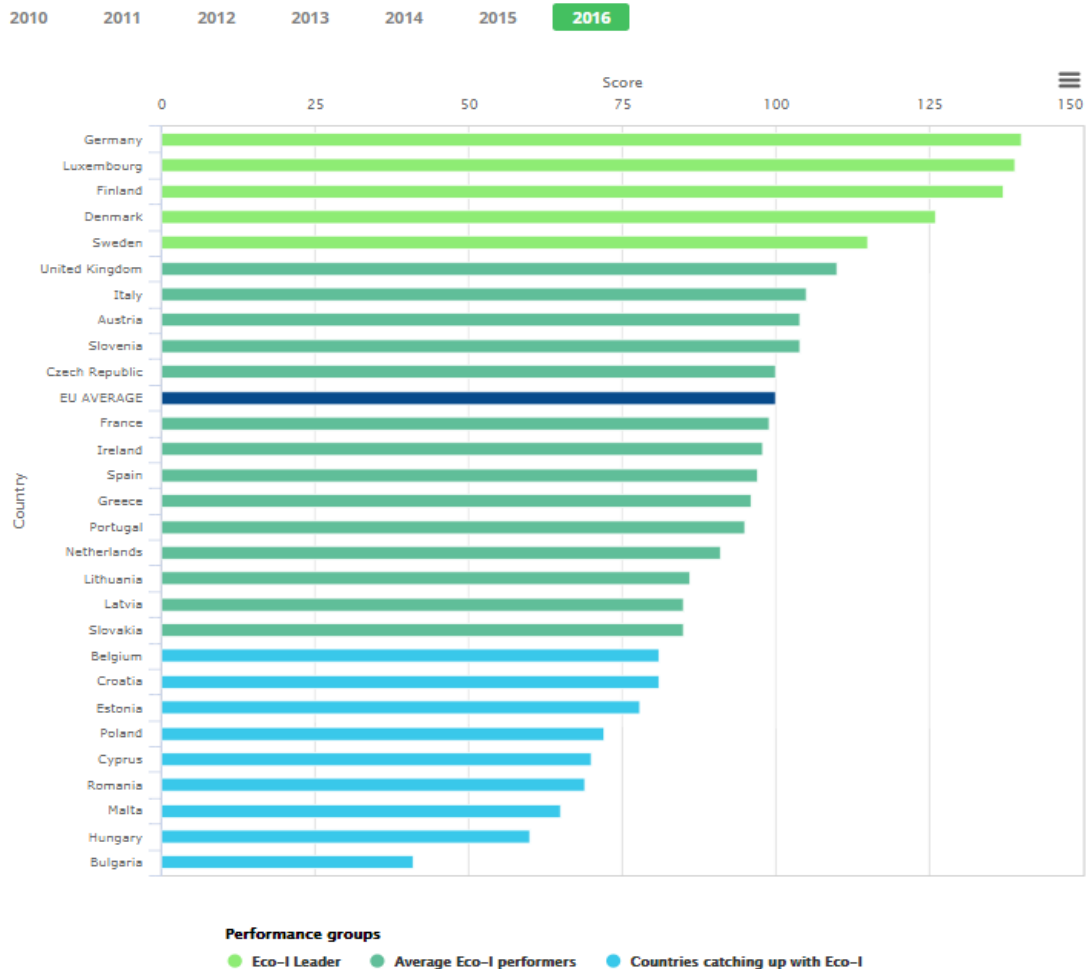
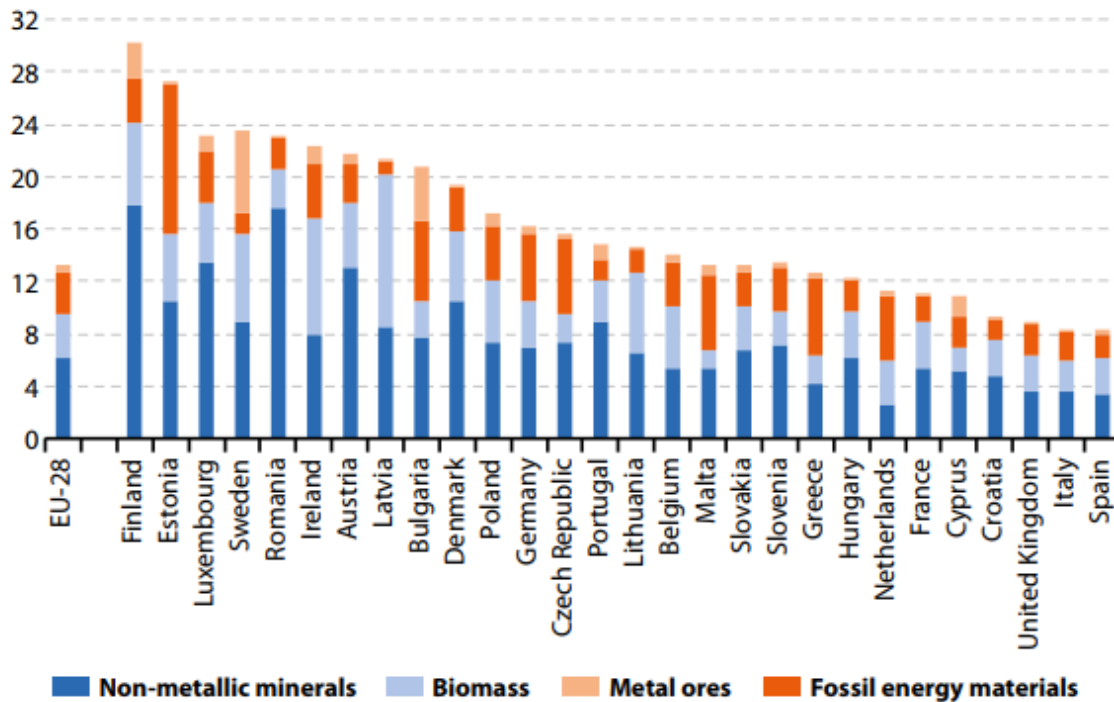

Fig. Graficul eco-inovarii pentru anul 2016

Conform graficului inovarii ecologice pentru anul 2016, Germania a fost plasata pe pozitia liderului Eco-I, Austria, Slovenia si Republica Ceha fiind cotate ca performerii de nivel mediu Eco-I, fiind plasate imediat una dupa cealalta, chiar peste media UE. Slovacia este considerata de asemenea un performer de nivel mediu al Eco-I. La rândul lor Croatia, România, Ungaria si Bulgaria se situeaza printre tarile care se apropie de Eco-I.

In raport, ne-am concentrat asupra indicatorilor de gestionare a deseurilor municipale, deoarece obiectivul responsabilitatii extinse a producatorului este focalizat pe miscarea rapida a bunurilor de larg consum a caror viata se incheie in fluxurile de deseuri menajere.

Cele mai recente statistici disponibile privind eficienta utilizarii resurselor indica o imbunatatire, dar si o nevoie crescuta de materii prime in unele tari din DTP (Danube Transnational Program).

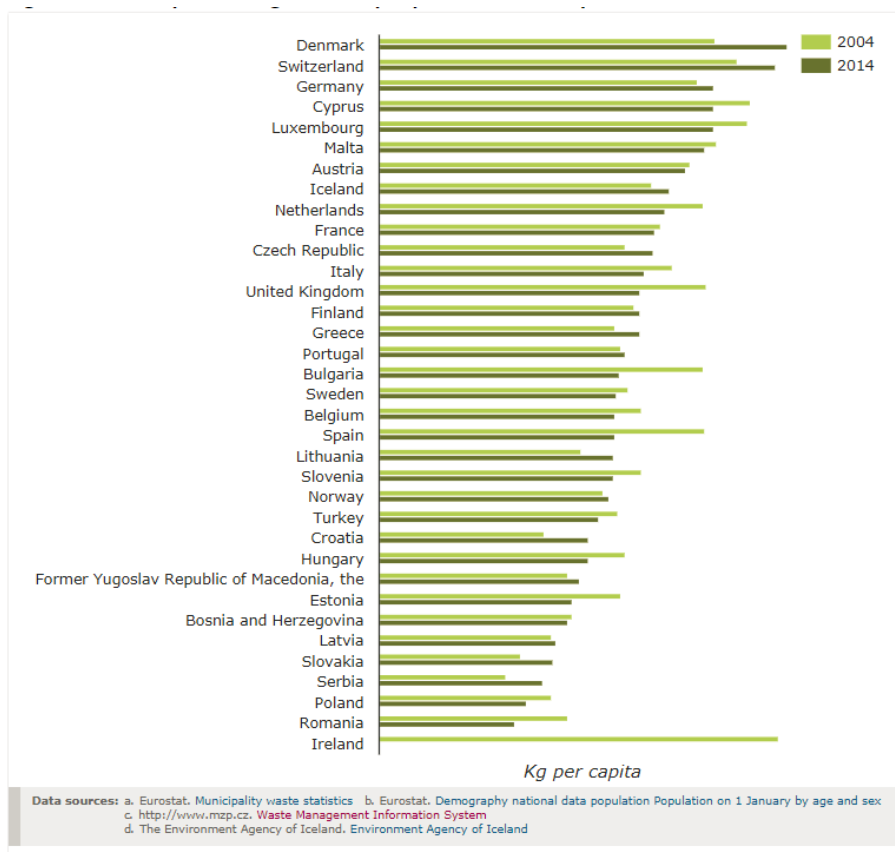
Source: Eurostat (online data codes: env_ac_mfa and demo_gind)

Fig.ⁱ Consumul intern de materiale pe categorii principale; 2015 (tone pe cap de locuitor)

Din cele 25 de state membre UE a caror exploatare a resurselor s-a imbunatatit intre 2000 si 2015, opt (Bulgaria, Croatia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Polonia, Slovacia si Suedia) au inregistrat o crestere a cererii de materiale cuprinsa intre 19% si 46 % in aceeasi perioada. Cele trei tari (Estonia, Malta si România) care nu au realizat imbunatatiri ale exploatarii resurselor au inregistrat si cresteri mai mari ale utilizarii materialelor. Utilizarea materialelor in cazul României, Estoniei si Maltei a crescut cu 168%, respectiv cu 104%, respectiv cu 60% (Eurostat, 2016b). In general, politicile si obiectivele de reducere a utilizarii materialelor globale sunt mult mai putin comune decât cele destinate cresterii productivitatii resurselor.

In raport, ne-am concentrat asupra datelor referitoare la indicatorii de gestionare a deseurilor municipale, deoarece obiectivul responsabilitatii extinse a producatorului este orientat catre bunurile de larg consum a caror viata se incheie in fluxurile de deseuri menajere.

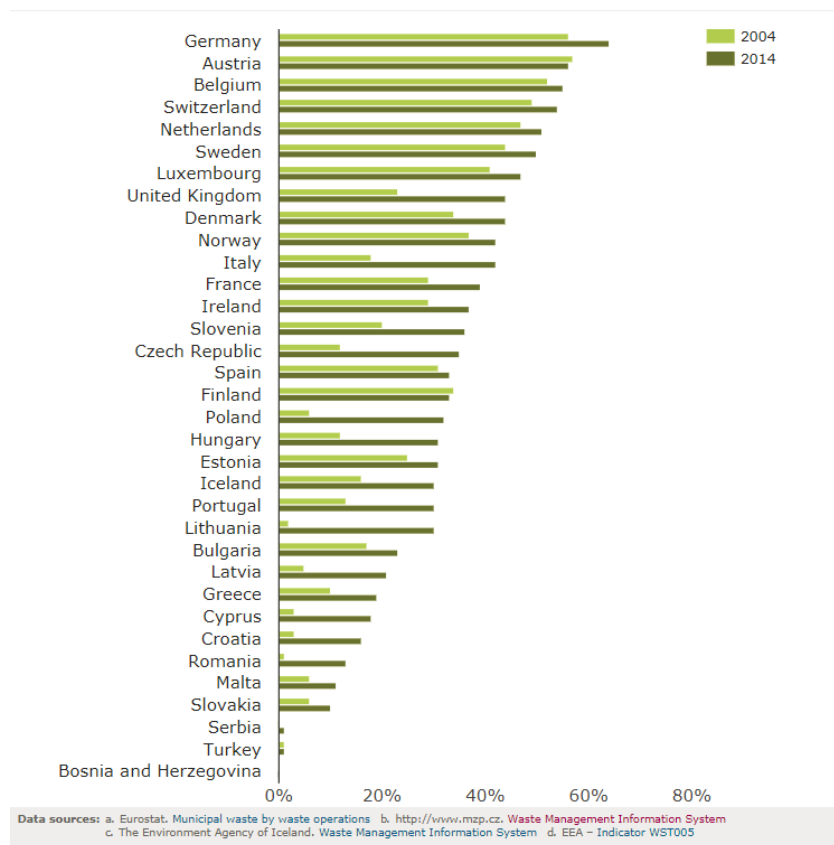
Deseurile municipale constau intr-o mare masura din deseuri generate in gospodarii, dar pot include, de asemenea, deseuri similare generate de intreprinderi mici si institutii publice si colectate de municipalitate; aceasta parte a deseurilor municipale poate varia de la localitate la localitate si de la tara la tara, in functie de sistemul local de gestionare a deseurilor.

Figii.. Deseurile municipale generate pe persoana (2004 - 2014)

Conform perioadei de zece ani prezentate in graficul de mai sus, cantitatea de deseuri municipale generate a crescut in Croatia, Serbia, Slovacia, Germania si Republica Ceha si a scazut in România, Austria, Bulgaria, Slovenia si Ungaria.

O prezentare a principalelor operatiuni de gestionare a deseurilor municipale este prezentata pentru fiecare tara din grupul de tari mentionat in grafic. Diagramele sunt preluate din ultima varianta a Environmental Implementation Review.

Figⁱⁱⁱ. Reciclarea deșeurilor municipale (2004 - 2014)

Una dintre povestile de succes ale politicii de mediu în Europa o reprezintă creșterea ratelor de reciclare a deșeurilor municipale (care acoperă reciclarea materialelor, compostarea și descompunerea deșeurilor biologice). Țările din Spațiul Economic European au atins o rată medie totală de reciclare de 33% în 2014, comparativ cu 23% în 2004 (UE-27: 31% până la 44% în aceeași perioadă de timp) (Eurostat, 2016a).

- Germania, Austria, Belgia, Elveția, Olanda și Suedia au reciclat cel puțin jumătate din deșeurile municipale în 2014.
- Cea mai mare creștere a ratelor de reciclare între 2004 și 2014 a fost înregistrată în Lituania, Polonia, Italia, Regatul Unit al Marii Britanii și Republica Cehă (creștere de 20-29 puncte procentuale).
- În ansamblu, în 15 din cele 32 de țări, creșterea ratelor de reciclare a fost de cel puțin 10 puncte procentuale în această perioadă.
- Cu toate acestea, în șapte țări, proporția deșeurilor municipale reciclate s-a schimbat nesemnificativ, iar în alte două țări s-a redus ușor.

Creșterea ratelor de reciclare și scăderea ratelor de depozitare a deșeurilor sunt cu certitudine interdependente. În mod uzual, cantitatea de deșuri depozitate scade mult mai repede decât creșterea capacității de reciclare, datorită faptului că prin utilizarea unor strategii adecvate de gestionare a deșeurilor acestea trec mai degrabă către o combinație de

procedee de reciclare si incinerare, in unele cazuri fiind implicate si tratamente mecanico-biologice, decat catre depozitele de deseuri (conform EEA, 2013).

Ratele de reciclare pentru deseurile municipale generate pe cap de locuitor in 2016, pentru tarile din Programul Transnational Dunarea, au fost cele mai ridicate in Germania, unde s-au reciclat 300 kg deseuri municipale pe cap de locuitor, urmata de Slovenia, cu 199 kg de deseuri municipale reciclate pe cap de locuitor. Ambele valori sunt cu mult peste media UE28 de 140 kg pe cap de locuitor. In Ungaria au fost reciclate 102 kg de deseuri municipale, in Bulgaria 92 kg pe cap de locuitor, in Republica Ceha 91 kg pe cap de locuitor, in Austria 85 kg pe cap de locuitor, in Croatia 77 kg pe cap de locuitor, in România 14 kg pe cap de locuitor si in Serbia 1 kg pe cap de locuitor.

Rata de depozitare a deseurilor municipale pentru cele 32 de state membre ale Spatiului Economic European a scazut de la 49% in 2004 la 34% in 2014. Performantele tarilor individuale au variat. In Austria, Belgia, Danemarca, Germania, Tarile de Jos, Norvegia, Suedia si Elvetia, aproape niciun deseu municipal nu este trimis la depozitul de deseuri. Pe de alta parte, Cipru, Croatia, Grecia, Letonia, Malta si Turcia inca depoziteaza peste trei sferturi din deseurile municipale.

In ansamblu, ratele de depozitare a deseurilor au scazut in 27 din cele 32 de tari. Intre 2004 si 2014, cele mai mari scaderi au avut loc in Estonia (57 puncte procentuale), Finlanda (41 puncte procentuale), Slovenia (41 puncte procentuale) si Regatul Unit (41 puncte procentuale).

Cantitatea de deseuri municipale depozitate si incinerate in 2014 a variat de la 102 kg / persoana in Slovenia pâna la 480 kg / persoana in Malta, cu o medie de 270 kg / persoana in Europa (32 de tari europene).

Conform ultimelor date privind depozitarea in 2016, Germania si Austria au eliminat treptat depozitele de deseuri. In anul 2016 Slovenia a depozitat 38 kg de deseuri pe cap de locuitor, Republica Ceha a depozitat 169 kg de deseuri municipale pe cap de locuitor, Croatia 309 kg pe cap de locuitor, Slovacia 228 kg pe cap de locuitor, Ungaria 192 kg pe cap de locuitor, Bulgaria 260 kg pe cap de locuitor si Serbia 211 kg pe cap de locuitor, in timp ce România a depozitat 178 kg pe cap de locuitor, in timp ce Muntenegru a depozitat 488 kg pe cap de locuitor in 2015.

Potentialul de digitalizare pentru a imbunatati re folosirea si reciclarea, nu a fost inca recunoscut practic, desi principiul de baza al digitalizarii este similar cu principiul de implementare a modelelor de afaceri cu economie circulara. Un studiu realizat de Ministerul Federal German pentru Mediu, Conservarea Naturii, Constructii si Securitate Nucleara indica faptul ca nici o alta piata din sectorul de mediu nu poate beneficia de digitalizare decât economia circulara. Studiul elaborat de Institutul Wuppertal concluzioneaza ca, desi Germania este inca un lider mondial in ceea ce priveste exportul de tehnologii pentru economia circulara, acest avantaj va fi serios amenintat daca Germania nu va incepe curând sa faca investitii majore in digitalizarea propriei sale economii circulare.

O observatie generala care se repeta in cea mai mare parte a regiunii este ca exista incoerente intre legislatia referitoare la produse si la siguranta consumatorilor, cerintele privind siguranta alimentara, legislatia privind produsele chimice si deseurile pentru o

tranzitie spre o economie mai circulara si ca ar trebui dezvoltata o abordare comuna la nivelul UE pentru a rezolva aceste probleme.

In tarile in care obiectivele privind deseurile nu au fost inca atinse, iar infrastructura si legislatia sunt inca in urma, se depune mult efort in procesul de eliminare a deseurilor la sfârșitul ciclului de productie, acordându-se o prioritate scazuta proiectarii duratei de viata a produsului. Aceasta indica faptul ca tarile respective continua sa evolueze perpetuind vechile practici de gestionare a deseurilor, accentul fiind pus pe mentinerea infrastructurii existente.

Stakeholderii au mentionat ca, desi ar fi mai usor sa se introduca initiative locale de reducere a impactului asupra mediului, in special in cazul ambalajelor pentru produse alimentare transportate pe distante scurte, exista o cerere foarte redusa pentru astfel de masuri pe pietele locale, in timp ce companiile declara ca actuala competitie mondiala ofera stimulente sporite pentru masuri de protectie a mediului. Achizitiile publice ecologice ar putea sustine mai bine proiectarea de mediu.

Un raport intocmit de Institutul pentru Politica Europeana de Mediu, publicat la inceputul lunii noiembrie 2017 privind Responsabilitatea Extinsa a Producatorului in Strategia UE referitor la materialele plastice si economia circulara, prevede urmatoarele: O analiza privind ambalajele din mase plastice, a relevat ca Responsabilitatea Extinsa a Producatorului are un potential neexploatat de a induce un design mai bun pentru mediu si pentru a consolida stimulentele financiare pentru eco-design. Unele caracteristici de proiectare existente impiedica o reciclare mai eficienta datorita aditivilor si componentelor, care nu au valoare adaugata pentru consumatori si ar putea fi eliminate cu o mai buna informare privind acestea.

Pachetul legislativ privind economia circulara prezentat de Comisia Europeana la sfârșitul anului 2015 a recunoscut potentialul schemelor privind Responsabilitatea Extinsa a Producatorului de a sprijini proiectarea mai eficienta si a inclus masuri de sprijin ulterioare in noile propuneri legislative privind deseurile. Pachetul care este in prezent in discutie la nivelul UE a identificat cele mai multe dintre dezavantajele experientei existente in Responsabilitatea Extinsa a Producatorului, deoarece se pare ca exista o multitudine de abordari complexe in ceea ce priveste responsabilitatea extinsa a producatorului, in diferitele tari din UE.

Desi propunerea legislativa care asigura tranzitia catre o economie circulara s-a concentrat pe deseuri, aceasta tranzitie nu ar trebui privita doar ca o initiativa de mediu, ci si ca o initiativa economica cu posibilitati de imbunatatire a valorificarii resurselor.

Potentialul de a exploata aceste oportunitati in regiunea Dunarii se leaga de cei patru piloni care abordeaza problemele majore subliniate in planul de actiune propus de Strategia UE pentru regiunea Dunarii. Acestea cuprind asigurarea unei mai bune sustenabilitati a resurselor si energiei, prin dezvoltarea unei societati bazata pe cunoastere, prin cercetare, educatie si tehnologii informatinale, prin sprijinirea cresterii competitivitatii intreprinderilor, inclusiv dezvoltarea clusterelor, prin investitii in oameni si abilitatile lor si prin intensificarea capacitatii institutionale si a cooperarii.

Actiunile la nivelul UE vor conduce la investitii si vor crea conditii de concurenta echitabile, vor elimina obstacolele care decurg din legislatia europeana sau din aplicarea lor inadecvata,

vor aprofunda piata unica si vor asigura conditii favorabile pentru inovare si implicarea tuturor stakeholderilor.

Proiectul MOVECO a creat un puternic parteneriat transnational cu scopul de a pregati o strategie transnationala pentru tranzitia catre economia circulara in cadrul regiunii Dunarii si foile de parcurs pentru implementarea lor in diferite regiuni de inovare. Partenerii proiectului sprijina noi modele de afaceri si cercetare - cooperare in afaceri de-a lungul lanturilor de valori, cu noi servicii si instrumente pentru eco-design si eco-inovare. Parteneriatul cuprinde reprezentanti ai tuturor grupurilor tinta, factori de decizie politica, organizatii de sprijinire a afacerilor, institutii de cercetare si dezvoltare, precum si organizatii ale societatii civile. Parteneriatul se angajeaza sa elibereze potentialul economiei circulare din regiunea Dunarii, sporind competitivitatea si asigurând securitatea aprovizionarii, necesare pentru cresterea economica si asigurarea de noi locuri de munca.

Obiectivul acestei prezentari generale este de a constata daca exista legaturi intre schemele de responsabilitate extinsa a producatorului stabilite in regiunea Dunarii si proiectarea produselor, cu accent pe eco-design si proiectare care sprijina inovarea pentru tranzitia spre o economie circulara.

Note de subsol

ⁱ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7827738/KS-EI-16-001-EN-N.pdf/bbb5af7e-2b21-45d6-8358-9e130c8668ab>

ⁱⁱ <https://www.eea.europa.eu/soer-2015/countries-comparison/waste>

ⁱⁱⁱ <https://www.eea.europa.eu/soer-2015/countries-comparison/waste>